

15. Rapoport T.R. The English Middle and Agentivity / T.R. Rapoport // Linguistic Inquiry. – 1999. – № 30. – P. 147–155.
16. Smith C. Jespersen's 'Move and Change' Class and Causative Verbs in English / C. Smith. // Linguistic and Literary Studies in Honor of Archibald A. Hill. – The Hague : Mouton, 1970. – Vol. 2. – 101–109.
17. Stroik T. Middles and Movement // Linguistic Inquiry. – 1992. – № 23. – P. 127–137.
18. Stroik T. On Middle Formation // Linguistic Inquiry. – 1995. – № 26. – P. 165–171.
19. Sundén K. The Predicational Categories in English (Essay I) / K. Sundén. – Uppsala : The University Press, 1916. – 562 p.
20. Williams E. Argument Structure and Morphology / E. Williams // The Linguistic Review. – 1981. – № 1. – P. 81–114.
21. Zwart J.W. On the Generic Character of Middle Constructions / J.W. Zwart. – Режим доступу : <http://www.let.rug.nl/zwart/docs/generic.pdf>
22. Zwart J.W. Nonargument Middles in Dutch / J.W. Zwart // Groningen Arbeiten zur Germanistischen Linguistik. – 1998. – № 42. – P. 46–57.

В статті аналізуються основні підходи при изученні англійських медіальних конструкцій з урахуванням еволюції поглядів генеративних граматических студій. Исследуються структурне побудову медіальних конструкцій, ознаки, які відрізняють їх від ергативних конструкцій, проблема наявності / відсутності імпліцитного агента в їх структурі з позицій трансформаційної граматики, теорії управління і зв'язування, програми мінімалізму. В висновках обобщені основні досягнення генеративної теорії при изученні медіальних конструкцій і очерчені перспективи дальніших досліджень.

Ключевые слова: медіальна конструкція, теорія управління і зв'язування, програма мінімалізму.

The article analyzes the major approaches to the study of English middle constructions taking into the account the evolution of generative grammar views. It investigates the structure of middle constructions, features that differentiate them from ergative constructions, the problem of implicit agent presence / absence from the standpoint of Transformational Grammar, Government and Binding theory, Minimalist Program. In conclusions the main contributions of generative theory into the study of middle constructions are generalized and the perspectives of further investigations are outlined.

Key words: middle construction, Government and Binding Theory, Minimalist Program.

УДК 811.111'366'06 (043.3)

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕОНТИЧНИХ НОРМ У РАНЬООНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ У. ШЕКСПІРА)

Савельєва Н.О.,

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті висвітлено особливості мовної репрезентації деонтичних норм у раньоонованглійській мові. Автором визначено поняття «деонтична норма», розглянуто специфіку вираження прескриптивного та дескриптивного різновидів деонтичних норм; виявлено типові логіко-семантичні структури реалізації норм-дескрипцій, а також комплементарні мовні засоби, які сигналізують про вираження семантики нормативності.

Ключові слова: деонтична норма, нормативність, норма-прескрипція, норма-дескрипція.

Панування антропоцентричної парадигми в лінгвістиці відбивається у збільшенні розвідок, присвячених виявленню етнокультурних особливостей мовної реалізації різних аспектів життя людини, її матеріальних та духовних цінностей. Особливе місце у сучасних лінгвістичних студіях у цьому контексті посідає специфіка мовного втілення таких феноменів соціального буття, як право, норма, закон, обов'язок та ін., які виступають у ролі механізмів координації свідомості та волі [5, с. 57] і визначають поведінку індивіда у розмаїтті життєвих ситуацій.

Інтерес до вищезазначених деонтичних (від грец. δέον, род. відм. δέοντος – «обов'язок», «зобов'язання») понять з'явився ще за часів античності. Протагор, який описав тяжбу зі своїм учнем, став першим «деонтичним логіком», спричинивши таким чином інтерес до логічних проблем моралі та права [12, с. 4]. Підвалини сучасних деонтико-логічних досліджень були закладені Бентамом [14, с. 288], у працях якого деонтологія постає як учення про «особисто повинне» в поведінці індивідуума [21]. У сучасній логіці деонтичну модальність (нормативна модальність, модальність обов'язковості) розглядають як характеристику практичної дії з погляду певної системи норм.

Напрацювання логіків та філософів у сфері вивчення деонтичної модальності та пов'язаного з нею кола питань (обов'язок, норма, нормативність) використовуються лінгвістикою для вивчення способів репрезентації деонтичних кваліфікацій дій, подій, явищ на матеріалі різних мов світу, а також дослідження функціонування деонтичних (нормативних) висловлень на різних етапах розвитку мови. Зазначимо, що попри значні досягнення мовознавців у вивченні деонтичної семантики та специфіки її мовного втілення, уточнення вимагають певні аспекти цієї проблеми. Так, недостатньо дослідженими залишаються особливості репрезентації деонтичних норм в англійській мові, зокрема в ранньоніованглійській мові (1500–1700) на матеріалі творів У. Шекспіра.

Таким чином, актуальність статті зумовлено інтересом сучасних лінгвістичних студій до особливостей репрезентації таких соціально-оцінних понять та феноменів у мові, як норма, закон, обов'язок. Важливість цього дослідження також впливає з відсутності розвідок, присвячених виявленню специфіки вираження деонтичних норм у ранньоніованглійській мові.

Слідом за Н.Д. Арутюновою, поняття «норма» використовуємо на позначення всіх видів та форм порядку як таких, що «упроваджуються» самою природою у прагненні до рівноваги – необхідної умови її існування, так і тих, що створені людиною в процесі цілеспрямованої діяльності [4, с. 75]. Розташовані вздовж однієї шкали, норма як порядок і відхилення від норми як аномалія є ілюстрацією одвічної боротьби хаосу й космосу, беззаконня та закону, деструктивного та конструктивного начал, які представляють собою основний механізм життя [там само, с. 75–76]. У центрі уваги нашої розвідки постають створені людиною норми, зокрема, різноманітні правила (логіки, граматики, етики) та приписи (закони, накази, розпорядження) або деонтичні норми. Ми розглядаємо норму як породження соціуму, межі якого можуть звужуватися до окремо взятої групи, поширюватися на певну націю або, можливо, більшість живих істот в універсумі. Попри те, що вибір певної лінії поведінки людиною є результатом особистих – раціональних – міркувань індивіда, вплив соціальної норми на його реалізацію є очевидним. Людина як член соціуму свідомо або підсвідомо, охоче, а інколи й вимушено зважає на існуючі в суспільстві закони, правила, традиції, забобони. Норми є цементом, що скріплює окремі елементи суспільства та тримає їх разом [23, с. 1263], механізмом оптимальної регуляції міжособистісних і статусних стосунків у суспільстві [там само, с. 1264].

Визначаючи **деонтичні норми** як такі, що регулюють поведінку людей, зумовлюють функціонування суспільства і визнаються більшістю його членів, слід підкреслити їх безумовно соціальний характер. Соціальні норми імплікують природну норму так само, як деонтична модальність передбачає алетичну [9, с. 219]. Отже, соціальний характер деонтичної норми зумовлює її певну вторинність відносно природних норм.

У деонтичній логіці розрізняють зміст, умови, суб'єкт та характер норми. Зміст репрезентує дію, реалізація якої є дозволеною, забороненою або обов'язковою; умови пристосування експлікують ситуацію, що визначає актуалізацію дії; суб'єкт норми визначає особу або групу осіб, на яких спрямовується норма; характер норми традиційно описується в термінах: обов'язково – необов'язково, дозволено – заборонено.

У лінгвістичній інтерпретації йдеться про нормативне висловлення і нормативну ситуацію, у якій відбувається його реалізація. Досліджуючи особливості нормативної ситуації, В.І. Карасик пропонує розглядати такі її компоненти: різні типи учасників, об'єкт нормативної оцінки, прототип нормативної оцінки, нормативний модус як комбінацію різних вимірів нормативної ситуації й нормативну мотивацію. Серед компонентів, що складають нормативний модус, дослідник пропонує вирізняти:

1. нормативний знак («необхідно», «заборонено», «дозволено», «нормативно байдуже»);
2. нормативну шкалу, що містить полярні й проміжні переходи певної якості;
3. нормативне поле (сфера юридичного, морального, утилітарного та ін. судження);
4. нормативну експліцитність (міра вербального вираження норми поведінки, оскільки вона може бути чітко представленою в юридичному або дипломатичному кодексі або передбачатися в повсякденному спілкуванні) [13, с. 32].

Звернімо увагу на останній критерій. Реалізація компонентів норми може мати експліцитний або імпліцитний характер. У більшості випадків відбувається експлікація лише деяких компонентів норми (наприклад, суб'єкт, частина змісту), інші ж її компоненти (характер та умови її накладання, сфера впливу) імпліковані в більш широкому контексті. Виявлення вербально невиражених компонентів норми уможливується наявністю спільних фонових знань в учасників комунікації. Проаналізуємо приклад 1, у якому відбувається реалізація норми «необхідно стримувати негативні емоції, а саме – гнів»:

1. King: *Rage must be withstood: Giue me his gage: Lyons make Leopards tame* (R2, 1.1).

У текстовому фрагменті 1 експліцитно вираженою є потенційна ситуація *to withstand rage* «стримувати гнів, протистояти йому». За допомогою модального дієслова *must* відбувається реалізація деонтичного поняття «обов'язково». Цьому висловленню притаманний зміст узагальнення. Не називаючи свого «я», мовець начебто визнає авторитет когось (чогось) іншого, його первинність відносно власної точки зору. Більш авторитетним джерелом деонтичної сили постає норма співіснування індивідів у суспільстві. На рівні мови узагальнення характеру деонтичної ситуації, у якій відбувається висвітлення нормативного компонента, реалізується низкою різнорівневих засобів – лексичних, морфологічних, синтаксичних.

У річищі логіки та філософії вагомим стає розрізнення базисних норм – або **власне норм, норм-прескрипцій, а також похідних норм – норм-висловлень, норм-дескрипцій** [11]. Перші приписують певні способи класифікації ситуації й розглядаються нами як прескриптивні як за формою, так і за семантикою; за допомогою останніх відбувається ствердження існування певних (нормативних або деонтичних) ситуацій. Розширення в такий спосіб ситуацій, що падають під клас нормативних – деонтичних, співвідноситься з концепцією дескриптивного розуміння суджень моралі й нормативних висловлень зокрема, у центрі уваги якої в першу чергу постає зміст.

Дослідники вважають, що висловлення, що реалізують прескриптивну семантику, відрізняються від дескриптивних іншою спрямованістю відповідності між словом та світом. У разі дескрипцій постулюється необхідність приведення слів у відповідність до дійсності; для прескрипцій – приведення світу у відповідність зі словами про нього [8, с. 240].

Проаналізувавши матеріал нашого дослідження, ми дійшли висновку, що власне-норма, або норма-прескрипція порівняно з нормою-дескрипцією позначена більшою експліцитністю, прозорістю щодо реалізації семантики нормативності. Характерним для неї є маніфестація засобами мови більшості компонентів норми: суб'єкта, змісту, характеру (норма зобов'язувальна; норма дозвільна; норма, яка забороняє) та умов її реалізації.

2. *Heauens is the quarrel. I may neuer lift an angry arme against his Minister* (R2, 254–259).

У текстовому фрагменті 2 виражений суб'єкт норми (I), її характер (за допомогою модального дієслова *may* – норма, що дозволяє), різновид – релігійна (*Heauens is the quarrel* «утрутилося небо»), зміст (*lift an angry arme against his Minister* «виступити проти ставленика неба – короля»). У цьому прикладі йдеться про богообранність членів королівської родини як одну з аксіом, властивих світосприйняттю англійців часів феодалізму, що змальовані у шекспірівських історичних хроніках [6, с. 5; 7, с. 92–94].

Дескриптивний спосіб втілення ідей для просування певної інформації, ідеї як безперечно доброї в морально-етичному сенсі слова, істинної, визнаної багатьма людьми, може стати результативною тактикою переконання і впливу, заохочення до актуалізації певних дій. Зміст дескриптивного висловлення набуває прескриптивності. Оскільки ситуація є звичною, прийнятною, традиційною, її використання як канону для регуляції людської поведінки видається самозрозумілим і необхідним. Подібну тенденцію представлення норми або певної ідеї, яку слід закріпити в колективній свідомості суспільства як об'єктивної істини, відзначає О.І. Бродський [8, с. 241]. Проаналізований нами матеріал також підтверджує цю тенденцію використання дескриптивних висловлень у функції прескрипцій.

Указування на існування певного правила (норма-дескрипція) зазвичай позначено імпліцитністю, маніфестацією додаткових компонентів норми як сигналів про порушення / слідування нормі.

Для норм-дескрипцій типовим є вираження мовними засобами **порушення** та **санкцій** для його покарання; **емоційного стану мовця**, спричиненого реалізацією чи нереалізацією певного правила; експлікація **різновиду норми**; необхідність звернення до контексту та екстралінгвістичних факторів – інтенцій мовця [6, с. 5].

Гетерогенний характер дескриптивності як логіко-семантичної категорії зумовлює дослідження дескриптивних висловлень з іллокутивною силою прескрипції, згуртувавши їх відповідно до логіко-синтаксичних типів речень [2; 18, с.149–160], якими вони маніфестовані в мові й мовленні. Фактичний матеріал дослідження дозволяє виділити **типові логіко-семантичні структури норм-дескрипцій**, серед яких такі, що реалізують **семантику буттєвості, ідентифікації та номінації, порівняльні конструкції, оцінні висловлення**, які експлікують взаємодію деонтичної та аксіологічної модальності на тлі єдиної теорії моралі – етики [3, с.9].

У прикладі **3** у реченні **екзистенції** констатується наявність священної заборони (*a prohibition so Diuine*) на самогубство (*Selfe-slaughter*):

3. M o g e n : Against Selfe-slaughter, there is a prohibition so Diuine, that crauens my weake hand (Сум., 3.4.1750–1752).

У головному реченні за допомогою екзистенційної конструкції мовець стверджує існування певної норми, а характер її регулюючого впливу виражений у підрядному означальному (*crauens my weake hand* «зупиняє мою слабку руку»). Дейктичний маркер *my* «мій» виражає особисту готовність мовця слідувати зазначеній нормі. Утім, він не є достатньо прозорим для визначення усіх суб'єктів цієї нормативної заборони. Якщо не зважати на національно та культурно специфічний характер норми, то можливим здається висновок про її всеохоплюючу дію, що насправді не відповідає дійсності. Диференційним чинником обмежувального характеру виступає лексема *diuine* («священний»), що символізує джерело появи норми, її божественну природу (*diuine* > O.Fr. *devin* > L. *divinus* «той, що наданий Богом; божественний» від *divus* «Бог» [24]). **Ця лексема також вживається на позначення християнського Бога** та виконує атрибутивну функцію у разі опису законів, заповітів як таких, що надаються ним [26]. Отже, заборона на самогубство має релігійний характер, поширюється на тих, хто вірить у християнського Бога та сповідує християнську мораль. Обмеження сфери впливу норми християнським світом є суттєвим, оскільки, наприклад, до XIX ст. у Японії був прийнятним ритуал самогубства шляхом харакірі як вид покарання себе за гріхи та злочини або як спосіб уникнути можливого порушення морального кодексу. Таким чином, суб'єкт норми в нормативному висловленні **3** реалізований не шляхом прямої номінації, а імпліцитно присутній у семантиці лексичних одиниць та охоплює широку кількість людей, що об'єднані вірою в християнського Бога.

У текстовому фрагменті **4** порівняння міри прагнення до суверенітету, державної незалежності в простих людей та членів королівської родини віддзеркалює важливість наявності цього почуття у представників будь-якої нації:

4. Our Subiects (Sir) will not endure his yoake; and for our selfe to shew lesse Soueraignty then they, must needs appeare vn-Kinglike (Сум., 1806–1899).

З метою надання вагомості своїм словам та легітимності зобов'язанням та заборонам суб'єкти модальної оцінки або суб'єкти говоріння, що реалізують волю інших осіб, підкріплюють свої слова апеляцією до відповідної норми або експлікацією джерела волі (пор., приклади **5–6**).

У прикладі **5** у перформативному висловленні король накладає на суб'єкта волюнтаривності певні зобов'язання, посилаючись на присягу та вірність як обов'язкові атрибути взаємодії короля й васала:

5. King : We charge you, on allegiance to our selfe, to hold your slaughtering hands, and keepe the Peace (1Н4, 1299–1301).

У прикладі **6** мер міста, промовляючи, водночас накладає зобов'язання й дає наказ залишатися вдома й забороняє носити, утримувати будь-яку зброю або користуватися нею. З метою посилення свого веління він звертається до авторитету – проголошує заборону іменем короля (*in his Highnesse Name*):

6. M a i o r : <...> wee charge and command you, in his Highnesse Name, to repayre to your seuerall dwelling places, and not to weare, handle, or vse any Sword, Weapon, or Dagger hence-forward, vpon paine of death (1Н6, 442–449).

Абстрактність дескриптивних висловлень маніфестуються через взаємодію засобів лексичного, морфологічного й синтаксичного рівнів. Лексичний рівень абстрактності створюється за допомогою низки слів, семантика яких позначена максимальною мірою узагальненості, а саме – кванторів узагальненості *all, every, any* та ін. Так, наприклад, у текстовому фрагменті **7** йдеться про те, що кожен селянин має можливість завершити своє «ув'язнення» (позбавитися від гніту багатія). Отже,

уведення квантора узагальненості надає висловленню майже статус єдиного для всіх правила, дія якого поширюється на кожного селянина:

7. C a s c a : <...> so *every* bondman in his own hand bears the power to cancel his captivity (JC, 1.3.100–102).

На морфологічному рівні семантика абстрактності, перш за все, реалізується граматичною категорією часу, а саме – простим теперішнім, що використовується на позначення нелокалізованих у часі, атемпоральних ситуацій (у прикладі 7 bears the power to cancel «має сили на відміну, закінчення»). У ранньоніовоанглійській мові цей різновид граматичної категорії часу постає засобом представлення позачасових узагальнених тверджень – «вічних істин». Такі аксіоматичні за своєю природою висловлення реалізують наукові, наприклад, математичні закони; є способом маніфестації ідіоматичних, наближених до прислів'їв узагальнень людського досвіду, тверджень [20, с.79]. Близькі до прислів'їв дескриптивні висловлення, що виражають пораду, інструкцію, так само, як і власне прислів'я, можна вважати деонтичними модалізаторами змісту тексту (“deontic modalizers”) [22, с. 217].

У текстовому фрагменті 8 відбувається вираження норми-дескрипції. Так, за допомогою теперішнього часу, особливостей логіко-семантичної структури речення, а саме – ідентифікаційної семантики, а також лексичних значень слів (*traitors* «зрадники») дескриптивне висловлення набуває ознак прескриптивності, а саме – якщо «сумніви – зрадники, то не слід вагатися»:

8. L u c i o : *Our doubts are traitors and makes vs loose the good we oft might win* (MM, 433–434).

Поєднання в річищі етики деонтичних та аксіологічних понять зумовлює інтерес дослідників до визначення одних у термінах інших, розбудову етичних концепцій на основі первинності перших по відношенню до других або навпаки [11]. Діалектичний характер взаємодії норми та оцінки розкривається в їх взаємозалежності: з одного боку, норма формується на основі оцінки, з іншого – оцінювання певного вчинку або дії відбувається на підґрунті вже сформованих критеріїв, ознак, тобто норми [16, с. 19].

Діалектичність взаємодії норми та оцінки також виявляється в можливості затвердження нової норми через наділення її позитивною оцінкою, або, навпаки, висуненням контраргументу – негативної оцінки протилежного стану речей [там само, с. 20]. Отже, слова з негативно-оцінним значенням фіксують певне порушення норми та можуть використовуватися для вираження загальної оцінки (наприклад, *rascal* «негідник», *bustard*, «підлота») або указувати на порушення конкретної юридичної або моральної норми (*murderer* «вбивця», порушення релігійних та юридичних норм) [15, с. 37]. У текстовому фрагменті 9 ситуація *to bring in (God shield vs) a Lyon among Ladies* «привести лева туди, де будуть жінки» (на виставу) описується й оцінюється як жахлива (*dreadfull*). Загальна негативна оцінка маніфестує неприйнятність ситуації, але експліцитно не пояснює чому: чим грубішою є негативна оцінка певної ситуації, тим більш імперативного характеру вона набуває [17, с. 141].

9. B o t t o m : *Masters, you ought to consider with your selues, to bring in (God shield vs) a Lyon among Ladies, is a most dreadfull thing. For there is not a more fearefull wilde foule then your Lyon liuing* (MND, 840–844).

Утім, аргументація негативного ставлення до описуваної ситуації наявна в тексті (*for there is not a more fearefull wilde foule then your Lyon liuing* «оскільки немає страшнішого дикого чудовиська, ніж живий лев»). Попри наявність доводів, що роз'яснюють оцінку, для реконструкції імплікованої норми необхідним залишається залучення загальнолюдського досвіду проживання в суспільстві, культурноспецифічних уявлень про жінок та їх бачення світу. Оскільки жінка – істота тендітна, не завжди спроможна протистояти труднощам, то лякати її не можна. Саме тому несподівана поява живого лева може викликати почуття страху, неприємних почуттів від вистави, яку учасники ситуації готують.

У прикладі 10 джерелом деонтичного значення «облігаторності» постає волевиявлення мовця, реалізоване за допомогою імперативної конструкції, іллокутивна сила якої експлікується через лексичне значення дієслова *charge* «накладати зобов'язання»:

10. P e t r u c h i o : *Katherine I charge thee tell these head-strong women, what dutie they doe owe their Lords and husbands* (Shr., 2686–2737).

Проте, мовець не лише висловлює свою волю з метою актуалізації слухачем дії X (*tell these head-strong women* «скажи цим упертим жінкам»), а й у дескриптивний спосіб указує на існування певної

норми (*dutie they doe owe their Lords and husbands* «їхній обов'язок перед чоловіками»), яка коригує взаємини чоловіка та його жінки. Поза увагою у цьому висловленні залишається конкретний зміст норми, оскільки його розкриття є бажаною дією, яку має реалізувати адресат. Вербалізація змісту норми «обов'язок жінки перед чоловіком» відбувається в подальшому контексті, задля чого мовець використовує цілий арсенал різнорівневих мовних засобів. Так, зміст норми виражено у власне прескриптивних висловленнях, облігаторність виконання яких маніфестується за допомогою модального дієслова *should*, а також конструкції *be bound to (they [women] should kneele for peace* «жінки мають ставати на коліна», *they are bound to serue, loue, and obay* «вони приречені служити, любити та підкорятися»). Оскільки наміром мовця є привести поведінку слухача у відповідність до цього правила (виконання обов'язку жінки перед чоловіком), мовець удається до змалювання престижу норми, порівнянь та номінацій з негативною оцінною конотацією, що в неприглядний спосіб змалюють жінку-порушницю норми (*a woman mou'd, is like a fountaine troubled, muddie, ill seeming, thicke, bereft of beautie* «знервована жінка, наче розбитий фонтан, брудна, з поганими намірами, позбавлена краси», *what is she but a foule contending Rebell, and gracelesse Traitor to her louing Lord?* «Хто така жінка (порушниця норми), як не бунтарка, невдячна зрадниця свого чоловіка?»). Нереалізованим експліцитно залишається різновид норми – посилення на конкретне писане правило, відповідно до якого згадані вимоги набувають чинності. Утім, через мовлення героїв твору «Приборкання норавливої» Шекспір апелює до традиційних для глядачів – жителів Британії XVI–XVII ст. – уявлень про стосунки подружжя й ті правила, що їх регулюють. Попри те, що у шекспірівські часи існувало безліч книжок, які навчали жінок правильної, гідної поведінки [25, с. 225], посилення на них є зайвими, урахуовуючи наявність спільного досвіду в драматурга та глядачів [там само, с. 224].

Підсумовуючи викладене зазначимо, що мовне втілення деонтичних норм відбувається за допомогою різнорівневих мовних засобів. Серед особливостей реалізації норм-дескрипцій у ранньомовноанглійській мові необхідно виділити тенденцію до їх імпліцитності, закодованості в тексті, абстрактності, взаємодії з оцінністю, вираження за допомогою специфічних логіко-синтаксичних типів речення, а саме: буття, ідентифікації, номінації. Типовим для них є реалізація додаткових компонентів норми, таких, як санкція, її різновид тощо. Щодо норм-прескрипцій, то вони тяжіють до експліцитного представлення більшості компонентів норми та нормативної ситуації. Оскільки у нашій статті ми лише коротко розглянули деякі особливості вербалізації деонтичних норм в ранньомовноанглійській мові, то п о д а л ь ш і р о з в і д к и у цій сфері можуть бути присвячені більш детальному вивченню кожного із виявлених способів вираження деонтичних норм, а саме: дослідженню впливу аксіологічної семантики та почуттів, емоцій на вербалізації нормативності, взаємодії норми і стандарту, стереотипу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Интерпретационные глаголы: семантическая структура и свойства // Русский язык в научном освещении. – 2004. – № 1(7). – С. 5–22.
2. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл: логико-семантические проблемы / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1976. – 383 с.
3. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
4. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Арутюнова Н.Д. – [2-е изд., испр]. – М. : Языки русской культуры, 1999. – I–XV, 896 с.
5. Арутюнова Н.Д. Остыде и совести / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка: Языки этики / [Рос. акад. наук. Ин-т языкознания ; под. ред. Н.Д. Арутюновой, Т.Е. Янко, Н.К. Рябцевой]. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 54–78.
6. Бабічева Н.О. Деонтична модальність як реалізатор прескриптивної семантики / Н.О. Бабічева // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Сер. «Філологічні науки». – 2009. – № 16 (179). – С. 3–11.
7. Беляева Е.И. Функционально-семантические поля модальности в английском и русском языках / Е.И. Беляева. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1985. – 180 с.
8. Бродский А.И. Идеология и мораль / А.И. Бродский // Философский век. Альманах / [отв. ред. Т.В. Артемьева, М.И. Микешин]. – СПб. : Санкт-Петербург. центр истории идей, 2002. – Вып. 21. Науки о человеке в современном мире. – С. 239–249.
9. Бульгина Т.В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Т.В. Бульгина, А.Д. Шмелев. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 576 с.

10. Вежицкая А. Сопоставление культур посредством лексики и прагматики / А. Вежицкая ; [пер. с англ. А.Д. Шмелева]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 272 с. – (Сер. «Язык. Семиотика. Культура»).
11. Вригт Г.Х. фон. Логико-философские исследования [Электронный ресурс] / Г.Х. фон Вригт. – М. : Прогресс, 1986. – 600 с.
12. Герасимова И.А. Деонтическая логика и когнитивные установки / И.А. Герасимова // Логический анализ языка: Языки этики / [Рос. акад. наук. Ин-т языкознания; под. ред. Н.Д. Арутюновой, Т.Е. Янко, Н.К. Рябцевой]. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 6–15.
13. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс : монография / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
14. Кислов А.Г. Деонтическая логика: традиция Бентама и динамика действий / А.Г. Кислов // Философский век. Альманах / отв. ред. Т.В. Артемьева, М.И. Микешин. – СПб., 1999. – Вып. 9. Наука о морали : Дж. Бентам и Россия. – С. 288–293.
15. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика : учебник / И.М. Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
16. Кутяева О.М. Опыт лингвистического исследования контекстов деонтической модальности в английском деловом дискурсе : дис. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О.М. Кутяева. – Абакан, 2006. – 183 с.
17. Пивоварова Т.В. Социальные отношения как фактор, обуславливающий прагматический характер оценки собеседников и способы ее реализации / Т.В. Пивоварова // Homo Loquens: Вопросы лингвистики и транслятологии : [сб. ст.]. – Волгоград : Из-во Волгоград. ун-та, 2004. – Вып. 2. – С. 139–145.
18. Степанов Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения. Семиотическая грамматика / Ю.С. Степанов. – М. : Наука, 1981. – 360 с.
19. Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: мова, культура, влада / Акад. наук України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К., 2000. – 288 с.
20. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Quirk R., Greenbaum S., Leech J., Swartvik J.]. – L. ; N.Y. : Longman Group Ltd., 1985. – 1179 p.
21. Bozzo-Rey M. Jeremy Bentham's Logic of the Will: is Acting Logically to Act Morally? [Электронный ресурс] // Law and Society : Conference Papers, Annual Meeting, 2007. – 143 p.
22. Moon R. Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach / Rosamund Moon. – N.Y. : Oxford University Press, 1998. – 340 p. – (Oxford Studies in Lexicography, and Lexicology).
23. Myers-Scotton C. Explaining the Role of Norms and Rationality in Codeswitching / Carol Myers-Scotton // Journal of Pragmatics. – 1999. – Vol. 32. – P. 1259–1271.
24. OEtymD = Online Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа до словника : <http://www.etymonline.com>.
25. Perret M.D. Petrucio : The Model Wife / Merion D. Perret // Studies in English Literature. – 1983. – Vol. 23, № 2. – P. 223–235.
26. Webster Online Dictionary with Multilingual Thesaurus Translation [Электронный ресурс]. – Режим доступа до словника : <http://www.websters-online-dictionary.org.htm>.

В статье рассматриваются особенности языковой репрезентации деонтических норм в ранне-воанглийском языке. Автором дано определение понятию «деонтическая норма», рассмотрена специфика выражения прескриптивной и дескриптивной ее разновидностей; выделены типовые логико-семантические структуры реализации норм-дескрипций, а также комплементарные языковые средства, которые свидетельствуют о выражении семантики нормативности.

Ключевые слова: деонтическая норма, нормативность, норма-прескрипция, норма-дескрипция.

The article deals with the peculiarities of deontic norms representation in Early Modern English. The definition of the notion “deontic norm” is provided, as well as the characteristic features of its prescriptive and descriptive varieties are determined. The author also discusses the logical and semantic structures typical of the descriptive deontic norms and the complementary language means which serve as the criteria for normative semantics expression.

Key words: deontic norm, normativity, descriptive norms, prescriptive norms.